

بخش سوم :

نگاهی به شهرستان کازرون

کازرون و نمایندگان منتخب

(جلد اول)

از استقرار جمهوری اسلامی تا مجلس هفتم

تألیف : غلامرضا دهقان ناصر آبادی

<http://namayandeh.kazeroon.net>

[email:dehghan@kazeroon.net](mailto:dehghan@kazeroon.net)

الف) ویژگی‌های طبیعی

• موقعیت و وسعت شهرستان کازرون:

کازرون یکی از شهرستان‌های استان (فارس) است که از شمال به شهرستان نورآباد (ممسنی) از شرق به شهرستان شیراز و از جنوب غربی و مغرب به قسمتی از استان بوشهر و از جنوب به بخش فراشبند (از شهرستان فیروزآباد) محدود است.

شهر کازرون در ۵۱ درجه و ۴۰ دقیقه طول و ۲۹ درجه و ۳۷ دقیقه عرض جغرافیایی واقع شده است و وسعت آن ۴۹۹ هکتار است. نزدیکترین شهرستان به آن شیراز است که در فاصله ۱۱۳ کیلومتری قرار گرفته است. فاصله کازرون تا تهران ۱۰۳۲ کیلومتر می‌باشد. کازرون یکی از شهرهای قدیمی کشور است. شهرستان کازرون یک منطقه کوهستانی است که ارتفاع آن از سطح دریا ۸۰۰ متر است و امتداد ارتفاعات آن مثل سایر نقاط استان فارس از شمال غربی به جنوب شرقی است.

شهرستان کازرون دارای پنج بخش به نام‌های: (حومه شامل دهستان‌های حومه، شاپور) بخش جره و بالوده- خشت و کمارج= کوهمره نودان- بخش چنار شاه‌یجان (فائمیة) می‌باشد.^۱

• سرگذشت تاریخی و وجه تسمیه کازرون:

کازرون در گذشته از توابع شهر شاپور بود که هم‌اکنون ویرانه‌های آن در ۲۰ کیلومتری کازرون قرار دارد، بعد از خرابی شهر شاپور، فیروز پسر بهرام ساسانی آن را مجدداً آباد کرد و بر اهمیت آن افزود. این شهر در زمان قباد آبادتر و بزرگتر شد. شهر کازرون کنونی به‌دست ابوسعید شبانکاره

شکل گرفت، نخست این شهر از سه آبادی «نورد»، «دریس»، «راهبان» تشکیل می‌شده و روی هم‌رفته به بلدالعتیق سرشناس بوده است.^۲

ابن بلخی می‌نویسد: استخری از این ناحیه و مرکز آن به نام کازران یاد کرده و خود شهر به تنهایی جنجان و جنقان خوانده می‌شده است.^۳

یاقوت حمدی علاوه بر جنجان صورت دیگر آن یعنی خنجان را هم نگاشته است و البکری این موضوع را به صورت خنجان آورده است. در اواخر سده ۴ ه‍.ق این شهر کازرون نامیده شد می‌گویند کازرون از واژگان گازر و گازران گرفته شده و به خاطر شغل مردم آن که از کتان پس از شستن پارچه‌ای به نام توز می‌یافتند، بوده است.^۴ بعضی هم می‌گویند چون کوههای پیرامون این شهر از لحاظ ثروت طبیعی غنی بوده آن را «کوه‌زا» نامیده‌اند و به همین دلیل شهری را که در کنار آن ساخته شده «کازرون» نامیده‌اند. در بعضی از نوشته‌های پیشین آن را «کیزران» نیز یاد کرده‌اند.^۵ در بعضی از متون تاریخی، کازرون را شهر سبز نامیده‌اند، چه در فصل بهار تمامی دشت و شهر سبز می‌شود و حتی روی سنگ‌ها را گونه‌ای خزه می‌پوشاند، از این شهر به عنوان مرواردی بر نیمه راه خلیج فارس نیز یاد شده است.^۶

• آب و هوای شهرستان کازرون:

هوای شهرستان کازرون گرم است، منتهی شدت گرما نسبت به مقتضای عرض جغرافیایی و پستی و بلندی زمین متغیر می‌باشد به طوری که در قسمت شمالی شهرستان یعنی بخش فهلیان و محسنی و هستان دشت ارژن آب و هوای نسبتاً ملایم و در قسمت جنوبی یعنی منطق خشت و کمارج بسیار گرم است و وزش بادهای گرم و سوزان

طاقة فرساست. در این قسمت تقریباً زمستان وجود نداشته و برف دیده نشده است.^۷

• رودها و منابع آب شهرستان کازرون:

۱. رودخانه شش پیر که از جنوب شرقی ارتفاعات اردکان سرچشمه گرفته ابتدا در سمت جنوب و بعد به طرف مغرب جریان پیدا می‌کند و دهستان دشمن زیادی را مشروب می‌سازد. این رودخانه در ۱۸ کیلومتری شرق ناحیه فهلیان با رود شیرین تلاقی کرده وارد دهستان مزبور می‌شود و بعد از مشروب ساختن اراضی رستم‌آباد به مغرب امتداد می‌یابد و با رودخانه تنگ شیبیا که از شمال ناحیه رستم‌آباد جاری است یکی شده از شهرستان خارج می‌شود.

۲. رودخانه شاپور - از ارتفاعات کوه مره‌نودان سرچشمه گرفته بعد از مشروب نمودن اراضی آبادی شاپور و خشت با پیچ و خم‌های زیاد از این شهرستان خارج می‌شود.

۳. رودخانه دالکی - از ارتفاعات کوه مره‌سرخ سرچشمه گرفته بعد از مشروب نمودن اراضی آبادی جره (در این ناحیه به رودخانه جره معروف است) به غرب متمایل می‌شود و وارد کوهستان می‌گردد این رودخانه از مشرق کتل ملو وزیر پل معروف دالکی که جاده کازرون به بوشهر از روی آن پل کشیده شده گذشته و از شهرستان کازرون خارج می‌گردد. دو رود اخیر در بوشهر یکی شده و به نام حله به خلیج فارس می‌ریزد.

• چشمه‌ها و دریاچه‌های شهرستان کازرون:

چشمه ساسان که در ۱۵ کیلومتری شهر کازرون و در ناحیه تنگ‌چوگان واقع شده است و از نقاط دیدنی این شهرستان به حساب می‌آید.^۸ چشمه زنجان، چشمه سیدحسن (سراب شیب) و چشمه آبگینه از دیگر چشمه‌های این شهرستان هستند.

دریاچه پریشان یا فامور: این دریاچه در ۱۳ کیلومتری روستای ایازآباد در ۱۲ کیلومتری کازرون قرار دارد و در میان کوه‌هایی پوشیده از درختان بلوط، ارژن، بن و کیکم منطقه زیبایی را به وجود آورده است.^۹ طول این دریاچه ۱۳ کیلومتر و عرض آن حدود ۵ کیلومتر می‌باشد، دریاچه در فرونشستی کم ژرفا پدید آمده که از سطح دریا‌های آزاد حدود ۸۲۰ متر بلندتر است و کوه‌های فامور در شمال و خاور و کوه‌های سربالش در جنوب - جنوب خاوری و باختر این دریاچه را در میان گرفته‌اند. آب دریاچه پریشان شیرین است، اما برای آشامیدن مناسب نیست، در داخل این دریاچه ماهی‌ها به صورت آزاد زیست می‌کنند، از این دریاچه برای پرورش ماهی نیز استفاده می‌شود. نام دریاچه فامور (پریشان) که فامور هم نامیده می‌شود از ناحیه چشمه‌ای گرفته شده که منبع اصلی تامین آب دریاچه است.^{۱۰}

• کوهها و ارتفاعات شهرستان کازرون:

مرکز شهرستان کازرون جلگه‌ای بوده و اطراف آن کوهستانی می‌باشد. مهمترین ارتفاعات این شهرستان عبارتند از: در شمال کوه‌های دوان و شاپور، در خاور کوه‌های دشت ارژن و فامور، در جنوب کوه‌های قبله و بنگشت و در باختر کوه کمارج که می‌توان آنها را به این شکل دسته‌بندی

نمود:

۱. ارتفاعات شمالی رودخانه فهلیان که امتداد کوههای کهکیلویه است و از تنگ معروف تامرادی وارد شهرستان می‌شود و در دشت همایجان واقع در جنوب اردکان به پایان می‌رسد و بلندترین قله آن عبارتند از: کوه سرتنگ تامرادی - قله پره گه‌دان (۲۴۰۰ متر) - کوه روال - بردکوه (۲۰۰۰ متر) - کوه سیاه (۱۹۰۰ متر) ، کوه زنج (۳۰۰۰ متر).

۲. ارتفاعات جنوبی رودخانه فهلیان که از جنوب شرقی بهبهان و ناحیه گچساران شروع شده و به ارتفاعات کوه مره‌سرخ می‌متصل می‌گردد که درحاشیه غربی دشت ارژن دریاچه پریشان قرار دارد. دامنه‌های شمالی این رشته تا کناره‌های رودخانه فهلیان و دامنه‌های جنوبی آن که شکل حلزونی دارد در ناحیه ماهور و میلانی گسترده شده است. معروف‌ترین قله شمالی این شهرستان عبارتند از: کوه بز (۱۶۰۰ متر) - کوه آب گرم (۱۷۲۰ متر) و بلندترین قله جنوبی عبارتند از: کوه کارده با ارتفاع (۹۰۰ متر)، کوه گچ‌ترش به ارتفاع (۱۰۵۰ متر) - کوه دوسرخان به ارتفاع (۸۳۰ متر).

۳. ارتفاعات بین رودخانه دالکی و شاپور که از ناحیه فراشبند و جنوب ناحیه جره شروع شده امتداد شمال غربی را طی می‌نماید و درحوالی کازرون به مغرب متوجه شده و در محل تلاقی دو رودخانه مزبور تمام می‌شود. بلندترین قله این رشته عبارتند از: کوه بزنگ به ارتفاع (۱۴۷۴ متر) - کوه سربالشت به ارتفاع (۱۷۹۰ متر) - کوه تکاب به ارتفاع (۹۵۳ متر).

در ضمن کتل‌های معروف و خطرناک پیرزن و دختر در خاور و کتل رودک در باختر از گردنه‌های معروف این شهرستان می‌باشند. از تنگه‌های مهم آن نیز تنگ ترکان و تنگ چوگان در شمالی باختری و تنگ بوالحیات

در خاور قابل ذکرند.^{۱۱}

• جنگل‌ها و مراتع شهرستان کازرون:

به طور کلی بلندی‌های پیرامون کازرون را جنگل‌های پراکنده‌ای متشکل از درختان بلوط، کیکم، بن و ارژن پوشانده است که بیشتر دربخش کوهمره نودان به چشم می‌خورد. گون و کتیرا که کاربرد صنعتی دارند در این مناطق به حد وفور می‌روید. همچنین پوشش گیاهی کافی جهت چرای دام وجود دارد.^{۱۲}

ب) ویژگی‌های انسانی

• جمعیت شهرستان کازرون:

طبق سرشماری سال ۱۳۴۵ جمعیت کازرون بالغ بر ۱۰۲۸۹۱ نفر است که ازاین تعداد ۵۳۶۸۱ نفر مرد و ۴۹۲۱۰ نفر زن بوده‌اند و طبق سرشماری سال ۱۳۵۵ جمعیت شهرستان ۱۴۵۶۷۸ نفر بوده است که از این تعداد ۷۵۴۵۰ نفر مرد و ۷۰۲۲۸ نفر زن بوده‌اند.

در آبان ۱۳۴۵ میزان شهرنشینی در این شهر ۳۸/۸ درصد بوده است که در آبان ۱۳۵۵ به ۳۵/۴ درصد رسیده است. در سال ۱۳۵۵، ۲۶۴۷۷ خانوار در شهرستان کازرون ساکن بوده‌اند که از این میزان ۸۹۱۷ خانوار در مناطق شهری و ۸۹۱۷ خانوار در شهر کازرون و ۱۷۵۶۰ خانوار در مناطق روستایی ساکن بوده‌اند.^{۱۳}

در آبان ۱۳۷۵ جمعیت شهرستان ۲۵۴۹۹۲ نفر بوده است که از این تعداد ۴۷/۱۲ درصد برابر با ۱۲۰۱۵۳ نفر در نقاط شهری و ۴۹/۴۷ درصد برابر با ۱۲۶۱۵۰ نفر در مناطق روستایی سکونت داشته و بقیه غیرساکن

بوده‌اند. همچنین در سال ۱۳۷۵ این شهر دارای ۱۶۷۵۶ خانوار معمولی ساکن با ۸۰۰۴۵ نفر جمعیت، شامل ۴۰۷۷۴ نفر مرد و ۳۹۲۷۱ نفر زن بوده است. براساس این ارقام در مقابل هر ۱۰۰ نفر زن ۱۰۴ نفر مرد در این شهر وجود داشته است.^{۱۴}

• لهجه و زبان مردم کازرون:

مردم کازرون آریایی نژاد هستند، زبان اکثریت اهالی فارسی با گویش محلی نزدیک به شیرازی و همچنین ترکی است. دین آنها اسلام و شیعه اثنی عشری هستند.

• فرهنگ مردم شهرستان کازرون:

وجود آثار تاریخی بسیار همچون کتیبه‌ها و آتشکده‌ها و معبدهای دوران پیش از اسلام و مسجدها و مدرسه‌های علمیه به جامانده، دو دوره دراز از فرهنگ ملی و اسلامی را به هم پیوند می‌دهد، با ورود اسلام در این ناحیه، دوران تازه‌ای از فرهنگ شکل گرفت. وجود راویان، عارفان، فقیهان و شاعران بسیار، گویای این حقیقت است. به علاوه در رویدادهای گوناگون تاریخی، مردم رشید و سختکوش کازرون سربلند بوده‌اند، نبردهای دلیر مردان کازرون با انگلیسی‌ها و شکست‌های مداوم آنان و مبارزات مردم کازرون علیه رژیم پهلوی، این شهر را در ردیف شهرهای مبارز ایران قرار داده است.^{۱۵}

• اماکن متبرکه و ابنیه تاریخی شهرستان کازرون:

امامزاده سیدحسین: این امامزاده از اماکن مقدسه شهرستان کازرون است و در ۲۵ کیلومتری شمال شهر کازرون قرار دارد، چشمه سرآب شیرین این امامزاده و پوشش متناسب جنگلی آن گردشگاهی چند منظوره را به وجود آورده است.

کازرون در منطقه‌ای با قدمت تاریخی زیاد قرار گرفته است و بیشتر آثار باستانی آن متعلق به دوران ساسانی می‌باشد که مهمترین آنها عبارتند از:

نقش برجسته ساسانی - سر مشهد در نزدیکی آبادی جره - تصویر بهرام گور در حال جنگ باد و شیر ، الهه ناهید و نقش سه نفر دیگر .
ویرانه‌های شهر نیشاپور، نام اصلی شهر شاپور مشتمل بر آثار بسیار از عهد ساسانی، مجسه ۷ متری شاپور و از جمله نقوش برجسته ساسانی تنگ چوگان، دارا ۶ نقش برجسته عهد ساسانی است در نقش پیروزی شاپور اول بر والرین - نقش اعطاء سلطنت از طرف اهورا مزدا به بهرام اول.

آتشکده‌ها: بقایای چهارطاقی آتشکده‌ای از دوره ساسانی - آتشکده جره بنایی است چهارطاقی از عهد ساسانی که بر روی قسمت بلندی مشرف بر رودخانه جره ساخته شده است.

آتشکده فراشبند: به صورت چهارطاقی کوچک از سنگ و گچ ساخته شده است.

آتشکده فراز مرا آورخدا: این آتشکده بر سر راه قدیم کازرون به فیروزآباد قرار گرفته و توسط مهنرستی در زمان ساسانیان احداث شده است. هرتسفلد این بنا را کلیسایی قدیمی می‌داند که در عهد ساسانیان ساخته شده است.

پل آبگینه: این پل در ۱۲ کیلومتری کازرون واقع شده است و نقش برجسته روی آن به اواخر دوران فتحعلیشاه تعلق دارد.

پل‌ها و معابر تاریخی: پل علی بن حمزه، این پل تاریخی در محور شیراز - کازرون واقع شده و سالهاست که خودروهای سبک و سنگین از روی آن عبور می‌کنند. در کنار پل بقعه امامزاده‌ای به نام علی بن حمزه قرار گرفته است. این پل در زمان فرمانروایی آل بویه بر روی رودخانه (خشک) شیراز احداث شده و بارها مورد مرمت قرار گرفته و سرانجام در زمان کریم خان زند به سال ۱۱۱۸۵ هجری قمری تجدید مرمت و نوسازی شده است. در حال حاضر نیز به علت تردد خودروهای سنگین، صدمات زیادی به بنای پل وارد شده است و نیازمند تعمیر و مرمت اساسی است. همچنین در نزدیکی قریه کورانگون نقوشی از عهد عیلامی‌ها به جا مانده است.

ج) ویژگی‌های اقتصادی:

اساس اقتصاد شهرستان کازرون بر کشاورزی و دامداری و فرش‌بافی استوار است.

کشاورزی در کازرون ۷۰ درصد دیم و ۳۰ درصد آبی می‌باشد که اکثراً آبیاری زمین‌های زیر کشت از طریق چشمه‌سارها و کاریزها انجام می‌شود. محصولات غذایی عبارتند از: گندم، جو، بنشن، تره‌بار و مرکبات خرما و پسته کوهی گیاهان صنعتی عبارتند از: گون و کتیرا و پنبه.

• صنایع موجود در شهرستان کازرون:

صنایع‌ستی: قالی و گلیم و شال در این سامان تهیه‌ی شود و قالیبافی بیشتر هالی ایل قشقایی صورت می‌گیرد و شامل قالی، قالیچه، جاجیم‌بافی است.

• منابع معدنی شهرستان کازرون:

در قسمت شمال خاوری کازرون معادن گچ و آهک فراوانی وجود دارد که مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

• تقسیمات و انواع راه‌های شهرستان کازرون:

عمده‌ترین راههایی که از شهر کازرون به اطراف منشعب می‌شود عبارتند از:

۱. راه آسفالتی کازرون - شیراز که از طرف شمال باختری به طول ۱۴۳ کیلومتر به سمت خاور کازرون کشیده شده است. از ۳۵ کیلومتری همین راه یک راه آسفالتی به سمت شمال منشعب می‌شود که کازرون را کلا به طول ۶۴ کیلومتر با مرکز ممسنی مرتبط می‌سازد.
۲. راه آسفالتی کازرون - بندر بوشهر به طول ۱۶۲ کیلومتر که از ۹ کیلومتری راه آسفالتی کازرون - شیراز به سمت جنوب باختری منشعب می‌شود. شهر برازجان در کیلومتر ۹۰ این راه قرار دارد.
۳. راه شنی کازرون - دشت ارژن به طرف شمال خاوری به طول ۶۰ کیلومتر که به راه آسفالتی شیراز - کازرون متصل می‌شود.
۴. راه شنی کازرون - فیروزآباد به طرف جنوب خاوری به طول ۱۷۶ کیلومتر.
۵. راه شنی فرعی به طرف شمال به طول ۱۲ کیلومتر که تا آبادی دوان ادامه می‌یابد.

۱- فرهنگ جغرافیایی، کازرون ج ۱۰۲، تهران: اداره جغرافیایی ارتش، ۱۳۶۲ ص ۱۶۲.

۲- استان اصفهان، حسن زنده‌دل/ تهران: ایرانگردی ۱۳۷۷. ص ۳۸.
۳- ابن بلخی، فارس‌نامه. شیراز: اتحادیه مطبوعاتی فارس، ۱۳۴۳ ص ۱۴۵.

۴- دبیران گروه‌های آموزشی جغرافیایی استان‌ها. جغرافیایی کامل ایران، جلد دوم، ص ۸۶۸.

۵- فرهنگ جغرافیای، کازرون ج ۱۰۲، تهران: اداره جغرافیایی ارتش، ۱۳۶۲ ص ۱۶۴.

۶- مظفریان، منوچهر - کازرون در آینه فرهنگ ایران. شیراز: نوید شیراز، ۱۳۷۳ ص ۲۴.

۷- اصلاح عربانی، ابراهیم- راهنمای شهرستان‌های ایران. تهران: سازمان فار ۱۳۴۵ ص ۳۲۵.

۸- استان فارس، حسن زنده‌دل و دستیاران. تهران: ایرانگردان ۱۳۷۷ ص ۵۳.

۹- فرهنگ جغرافیای- کازرون ج ۱۰۲- تهران: اداره جغرافیایی ارتش، ۱۳۶۲ ص ۱۶۲.

۱۰- سعیدیان، عبدالحسین- سرزمین و مردم ایران. تهران: علم و زندگی ۱۳۷۷ صص ۱۵۰ و ۱۵۱.

۱۱- جعفری، عباس؛ گیتاشناسی ایران، ج ۱، تهران: مؤسسه جغرافیایی و گیتاشناسی، ۱۳۷۹، ص ۵۸۱.

۱۲- اصلاح عربانی، همان .

سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شهرستان کازرون، ۱۳۵-
تهران : مرکز آمار ایران.

سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شهرستان کازرون، ۱۳۷۵-
تهران : مرکز آمار ایران، ۱۳۷۶.

افشار سیستمی، ایرج، پژوهش در نام شهرهای ایران .- تهران :
روزنه : ۱۳۷۸.

کازرون و نمایندگان منتخب

(جلد اول)

از استقرار جمهوری اسلامی تا مجلس هفتم

تألیف : غلامرضا دهقان ناصر آبادی

<http://namayandeh.kazeroon.net>

email:dehghan@kazeroon.net